Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15.02.2007, sp. zn. 21 Cdo 948/2006, ECLI:CZ:NS:2007:21.CDO.948.2006.1

Číslo: 97/2007

Právní věta: Právo dovolat se relativní neplatnosti právního úkonu bylo vykonáno jak tehdy, bylo-li uplatněno žalobou (vzájemnou žalobou) podanou u soudu nebo námitkou v rámci obrany proti uplatněnému právu v řízení před soudem, tak i v případě, že bylo vykonáno vůči ostatním (všem) účastníkům právního úkonu jen mimosoudně.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 15.02.2007

Spisová značka: 21 Cdo 948/2006

Číslo rozhodnutí: 97

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Právní úkony, Promlčení

Předpisy: § 1 odst. 1 předpisu č. 513/1991Sb.
§ 100 odst. 1 písm. d) předpisu č. 40/1964Sb.
§ 101 odst. 1 písm. d) předpisu č. 40/1964Sb.
§ 145 odst. 2 písm. d) předpisu č. 40/1964Sb.
§ 20 odst. 1 písm. d) předpisu č. 40/1964Sb.
§ 20 odst. 2 písm. d) předpisu č. 40/1964Sb.
§ 243b odst. 2 písm. d) předpisu č. 99/1963Sb.
§ 243b odst. 3 písm. d) předpisu č. 99/1963Sb.
§ 261 odst. 3 písm. d) předpisu č. 513/1991Sb.
§ 261 odst. 4 písm. d) předpisu č. 513/1991Sb.
§ 40a odst. 2 písm. d) předpisu č. 40/1964Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobkyně se žalobou podanou dne 23. 7. 2003 u Okresního soudu v Opavě domáhala, aby bylo určeno, že „zástavní právo, založené zástavní smlouvou ze dne 9. 9. 1998, uzavřenou mezi Č., spořitelním a úvěrním družstvem, jako zástavním věřitelem a žalovaným 2) jako zástavcem, jejímž předmětem bylo zajištění pohledávky zástavního věřitele vůči MVDr. H. H. ve výši 1 500 000 Kč zástavním právem k nemovitosti žalobkyně a žalovaného 2), a to objektu občanské vybavenosti čp. 74 na cizím pozemku parc. č. st. 66 zapsaného v katastru nemovitostí u Katastrálního úřadu pro M. kraj, pracoviště O., na LV č. 297 pro obec V., k. ú. N. T., jehož vklad do katastru nemovitostí byl povolen rozhodnutím Katastrálního úřadu v O., neexistuje.“ Žalobu zdůvodnila zejména tím, že žalovaný 2), který je jejím manželem (manželství bylo uzavřeno dne 23. 7. 1994) a jehož společné jmění manželů

se žalobkyní nebylo „zrušeno ani zúženo“, nabyl se souhlasem žalobkyně podle kupní smlouvy ze dne 22. 1. 1998 od Ing. P. P. do vlastnictví předmětnou nemovitost a že žalobkyně a žalovaný 2) uzavřeli dne 4. 9. 1998 s MVDr. H. H. smlouvu o poskytnutí zástavního práva pro účely úvěrové smlouvy za úplatu, neboť MVDr. H. H. „potřeboval zástavu – nemovitost“ k zajištění úvěru, který mu měl poskytnout úpadce; v čl. IV. této smlouvy se výslovně uvádí, že se uzavírá na dobu od 4. 9. 1998 do 4. 5. 1999. Protože MVDr. H. H. současně uváděl, že „má o předmětnou nemovitost zájem a že ji on nebo jiná jím určená osoba koupí,“ byla dne 4. 9. 1998 mezi žalovaným 2) a žalobkyní a MVDr. H. dále uzavřena smlouva o budoucí smlouvě kupní s tím, že do kupní ceny se měla započíst částka 500 000 Kč, kterou žalovaný 2) a žalobkyně obdrželi jako úplatu za poskytnutí zástavního práva pro účely úvěrové smlouvy. Dne 9. 9. 1998 uzavřel žalovaný 2) s úpadcem zástavní smlouvu k uvedené nemovitosti a zástavní právo bylo do katastru nemovitostí vloženo 15. 3. 1999; v zástavní smlouvě však nebyla doba trvání zástavního práva omezena do 4. 5. 1999, ale až do „splacení úvěru“, a žalobkyně k zástavní smlouvě „v této podobě“ nedala souhlas. Žalobkyně má za to, že zástavní smlouva ze dne 9. 9. 1998 je ve smyslu ustanovení § 145 odst. 2 obč. zák. neplatná (zastavení společné nemovitosti nelze považovat za „běžnou záležitost“); dopisem ze dne 22. 5. 2001 se ve smyslu ustanovení § 40a obč. zák. jako „osoba přímo tímto právním úkonem dotčená“ neplatnosti smlouvy dovolala vůči úpadci a žalovanému 2). Protože úpadce neplatnost zástavní smlouvy „odmítl uznat“, podala u soudu žalobu o určení neplatnosti zástavní smlouvy, která byla pro nedostatek naléhavého právního zájmu na požadovaném určení zamítnuta; domáhá se proto v tomto řízení určení „neexistence“ zástavního práva na uvedené nemovitosti.

O k r e s n í s o u d v Opavě rozsudkem ze dne 19. 5. 2005 žalobě vyhověl a rozhodl, že žalovaní jsou povinni zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení 13 257 Kč k rukám advokáta JUDr. V. S. Poté, co dovodil, že žalobkyně má na určení „neexistence“ zástavního práva naléhavý právní zájem, a co zjistil, že žalovaný 1) je správcem konkursní podstaty úpadce Č., spořitelního a úvěrního družstva (konkurs na jeho majetek byl prohlášen usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 25. 7. 2001), dospěl nejprve k závěru, že námitka promlčení žalobkyní uplatněné neplatnosti zástavní smlouvy ze dne 9. 9. 1998 nebyla žalovaným 1) vznesena důvodně. Právo dovolat se „relativní neplatnosti“ se promlčuje ve tříleté promlčecí době, která běží od 9. 9. 1998 (v tento den byla uzavřena zástavní smlouva a mohlo v něm být právo vykonáno poprvé), a žalobkyně neplatnost uplatnila dopisem, který byl úpadci a žalovanému 2) doručen dne 23. 5. 2001; i kdyby žalovaný 1) doručení tohoto dopisu popřel, k promlčení by stejně nedošlo, neboť žalobkyně podala dne 29. 5. 2001 žalobu o určení neplatnosti zástavní smlouvy, čímž došlo ke stavení běhu promlčecí doby až do dne 14. 7. 2003, kdy bylo toto řízení (vedené u Okresního soudu v Opavě pod sp. zn. 26 C 75/2001) pravomocně skončeno, a žaloba v této věci byla podána dne 23. 7. 2003, tedy „včas“. Z provedeného dokazování soud prvního stupně dovodil, že zastavenou nemovitost nabyla žalobkyně společně se žalovaným 2) „do SJM ze společných prostředků,“ i když v kupní smlouvě ze dne 22. 1. 1998 je jako kupující uveden pouze žalovaný 2) a „na LV“ je uveden žalovaný 2) jako jediný vlastník, že úmyslem žalobkyně a žalovaného 2) bylo (podle vyjádření vůle ve smlouvě o poskytnutí zástavy ze dne 4. 9. 1998) uzavřít zástavní smlouvu pouze „na dobu určitou“ a že zástavní smlouvu ze dne 9. 9. 1998 žalovaný 2) uzavřel „na dobu neurčitou“ bez souhlasu žalobkyně, čímž způsobil její neplatnost. Soud prvního stupně přisvědčil žalobkyni také v tom, že „zástavní smlouva je zatížena i neplatností absolutní,“ neboť ji za úpadce „uzavřel a podepsal“ pouze předseda představenstva Ing. J. P., ačkoliv ve smyslu ustanovení § 243 odst. 3 obch. zák. bylo potřeba (vzhledem k tomu, že pro smlouvu je předepsána písemná forma) „podpisu alespoň dvou členů představenstva“.

K odvolání žalovaného 1) K r a j s k ý s o u d v Ostravě rozsudkem ze dne 9. 12. 2005 rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu zamítl, a rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit žalovanému 1) na náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně 13 516,50 Kč a na náhradě nákladů odvolacího řízení 12 677 Kč k rukám „právního zástupce žalovaného 1)“ a že žalobkyně a žalovaný 2) nemají navzájem právo na náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně a na náhradu

nákladů odvolacího řízení. Na rozdíl od soudu prvního stupně dospěl odvolací soud k závěru, že zástavní smlouva ze dne 9. 9. 1998 není „absolutně neplatná“ pro „nedostatek podpisu“ na straně úpadce jako zástavního věřitele. V činnosti úpadce patřilo sjednávání zástavních smluv k běžným záležitostem a takové právní úkony mohl učinit předseda družstva, případně i „další pracovník, který byl družstvem pověřen k určité činnosti.“ Námitku promlčení žalobkyní uplatněné neplatnosti zástavní smlouvy ze dne 9. 9. 1998 shledal odvolací soud důvodnou. Podle jeho názoru bylo v promlčecí době (od 10. 9. 1998 do 10. 9. 2001) „povinností žalobkyně se nejen dovolat relativní neplatnosti, což žalobkyně dopisem ze dne 22. 5. 2001 učinila, ale také v této době své právo uplatnit u soudu;“ protože byla žaloba v této věci podána až 23. 7. 2003 a protože zahájením řízení ve věci vedené u Okresního soudu v Opavě pod sp. zn. 26 C 75/2001 nemohlo ke stavení běhu promlčecí doby dojít, bylo právo uplatněno po uplynutí tříleté promlčecí lhůty. Aniž by bylo potřebné se zabývat dalšími okolnostmi, nemůže být žaloba opodstatněná.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání. Namítá v první řadě, že předmětem činnosti úpadce nebylo poskytování úvěrů „obecně“, ale jen jeho členům, že za řízení nebylo zjištěno, zda byl dlužník MVDr. H. H. členem úpadce, a že tedy závěr odvolacího soudu o sjednání zástavní smlouvy jako běžné záležitosti úpadce není „důkazně podložen.“ K právním úkonům, pro něž je předepsána písemná forma a které činí představenstvo družstva, je ustanoveními § 13 odst. 1 a § 243 odst. 3 obch. zák. předepsán „podpis alespoň dvou členů představenstva“; zástavní smlouva ze dne 9. 9. 1998, která tomuto požadavku na straně zástavního věřitele nevyhovuje, je proto „absolutně neplatná“. Ve vztahu k námitce promlčení uplatněné neplatnosti zástavní smlouvy žalobkyně uvedla, že v souladu s ustanovením § 40a obč. zák. se vůči oběma účastníkům smlouvy „relativní neplatnosti“ dovolala dopisem ze dne 22. 5. 2001. Kdyby úpadce stejně jako žalovaný 2) „uznal relativní neplatnost smlouvy,“ žalobkyně by nemusela své právo uplatňovat u soudu; úpadce však dopisem ze dne 24. 5. 2001 relativní neplatnost zástavní smlouvy odmítl, žalobkyně mohla své právo z „relativní neplatnosti“ zástavní smlouvy uplatnit poprvé ve smyslu ustanovení § 101 obč. zák. „nejspíše dne 26. 5. 2001“ a tříletá promlčecí doba by uplynula až dnem 26. 5. 2004, tedy po podání žaloby. Žalobkyně nesouhlasí s odvolacím soudem ani v tom, že „předcházející řízení o určení neplatnosti zástavní smlouvy“ nemělo za následek stavení běhu promlčecí lhůty, neboť „jestliže je nesporné, že dovolat se neplatnosti právního úkonu ve smyslu § 40a obč. zák. lze jak mimosoudně, tak i žalobou podanou u soudu, pak podáním takovéto žaloby je nepochybně vykonáno právo ve smyslu § 101 obč. zák. a za situace, kdy jiné právo v dané věci ani teoreticky vykonat nelze, je evidentně zřejmé, že jde o uplatnění práva u soudu ve smyslu § 112 obč. zák., od něhož promlčecí doba po dobu řízení neběží;“ dovolání se relativní neplatnosti proto nemohlo být promlčeno. Žalobkyně navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a aby mu věc vrátil zpět k dalšímu řízení.

Žalovaný 1) navrhl, aby dovolací soud dovolání zamítl. Uvedl, že podle ustálené judikatury soudů („rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 33 Cdo 1732/98“) je třeba podpisu dvou členů představenstva jen tehdy, jde-li o právní úkony, které „činí představenstvo jako takové,“ přičemž písemné právní úkony „při běžné činnosti družstva spojené s jeho provozem“ mohou být činěny jen předsedou nebo ředitelem družstva; protože úpadce běžně v rámci své činnosti poskytoval úvěry a sjednával k nim zástavní práva, postačovalo, když zástavní smlouvu uzavřel za úpadce jeho předseda. Námitku promlčení žalobkyní uplatněné relativní neplatnosti zástavní smlouvy vznesl žalovaný 1) důvodně. Ten, kdo relativní neplatnost uplatňuje, se musí podle názoru žalovaného 1) „v době tří let od jejího uzavření jednak jednostranným právním úkonem této neplatnosti vůči ostatním účastníkům smlouvy dovolat a jednak musí u soudu v této lhůtě nárok žalobou uplatnit.“ Protože žalobkyně neuplatnila u soudu svůj nárok v době, kdy promlčecí doba ještě běžela, nelze k jí uplatněné „relativní neplatnosti“ zástavní smlouvy přihlížet.

N e j v y š š í s o u d jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému

rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je zčásti opodstatněné. Zrušil proto rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Z hlediska skutkového stavu bylo v projednávané věci zjištěno (správnost zjištění soudů v tomto směru dovolatelka nezpochybňuje), že žalovaný 2) uzavřel dne 9. 9. 1998 s úpadcem zástavní smlouvu, kterou dal za účelem zajištění úvěru, který úpadce poskytl dlužníku MVDr. H. H. ve výši 1 500 000 Kč, do zástavy nemovitost označenou jako „parc. č. st. 66 – rekreační zařízení čp. 74, postavená na pozemku jiného vlastníka včetně venkovních úprav, trvalých porostů a příslušenství; „za úpadce smlouvu „uzavřel a podepsal“ předseda představenstva Ing. J. P. Ačkoliv žalovaný 2) měl uvedenou nemovitost ve společném jmění se žalobkyní, uzavřel zástavní smlouvu bez jejího souhlasu. Žalobkyně, která souhlasila se zastavením nemovitosti jen na dobu určitou do 4. 5. 1999 (do splatnosti zajištěného úvěru), a nikoliv – jak byla smlouva uzavřena – „na dobu neurčitou“ (do zaplacení zajištěného úvěru), dopisem ze dne 22. 5. 2001 sdělila úpadci a žalovanému 2), že se jako osoba dotčená uzavřením zástavní smlouvy ze dne 9. 9. 1998 dovolává ve smyslu ustanovení § 40a obč. zák. její neplatnosti, která nastala tím, že smlouvu uzavřel žalovaný 2) v rozporu s ustanovením § 145 odst. 2 obč. zák. bez jejího souhlasu; adresátům tyto projevy vůle došly dne 23. 5. 2001. Žalovaný 1) namítl za řízení před soudem prvního stupně promlčení dopisem ze dne 22. 5. 2001 uplatněné „relativní neplatnosti“ zástavní smlouvy ze dne 9. 9. 1998.

Otázku, zda nemovitost v žalobě označená jako „objekt občanské vybavenosti čp. 74 na cizím pozemku parc. č. st. 66 zapsaný v katastru nemovitostí u Katastrálního úřadu pro M. kraj, pracoviště O., na LV č. 297 pro obec V., k. ú. N. T.“ je zatížena ve prospěch úpadce zástavním právem zřízeným na základě zástavní smlouvy ze dne 9. 9. 1998, je třeba i v současné době posuzovat podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákonů č. 58/1969 Sb., č. 131/1982 Sb., č. 94/1988 Sb., č. 188/1988 Sb., č. 87/1990 Sb., č. 105/1990 Sb., č. 116/1990 Sb., č. 87/1991 Sb., č. 509/1991 Sb., č. 264/1992 Sb., č. 267/1994 Sb., č. 104/1995 Sb., č. 118/1995 Sb., č. 89/1996 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 227/1997 Sb., č. 91/1998 Sb. a č. 165/1998 Sb., tedy podle občanského zákoníku ve znění účinném do 31. 3. 2000.

Zástavní právo slouží k zajištění pohledávky a jejího příslušenství s tím, že v případě jejich řádného a včasného nesplnění je zástavní věřitel oprávněn domáhat se uspokojení z věci zastavené; zástavní právo se vztahuje na zástavu, její příslušenství a přírůstky, avšak z plodů jen na ty, které nejsou oddělené (§ 151a odst. 1 obč. zák.). Zástavní právo není – s výjimkou úpravy některých otázek zástavního práva obsažené v ustanovení § 299 obchodního zákoníku ve znění účinném do 31. 12. 2000 – upraveno v obchodním zákoníku a řeší je předpisy práva občanského, zejména občanský zákoník. Nemohou být žádné pochybnosti (a odpovídá tomu zařazení právní úpravy zástavního práva do druhé části občanského zákoníku) o tom, že zástavní právo je věcným právem, charakterizovaným jako „právo k věci cizí“.

I když smlouva o úvěru představuje tzv. absolutní obchodní závazkový vztah (§ 261 odst. 3) obch. zák. ve znění účinném do 31. 12. 2000) a i když se podle ustanovení § 261 odst. 4 obch. zák. řídí částí třetí obchodního zákoníku i vztahy vzniklé při zajištění plnění závazků v závazkových vztazích, jež se řídí touto částí obchodního zákoníku podle ustanovení § 261 odst. 1, 2 nebo 3 obch. zák., je nutné při řešení otázky, jakou právní úpravou se řídí vznik zástavního práva zřízeného k zajištění pohledávky ze smlouvy o úvěru, přihlédnout současně k tomu, že obchodní zákoník upravuje – kromě postavení podnikatelů – obchodní závazkové vztahy a některé jiné vztahy související s podnikáním (srov. § 1

odst. 1 obch. zák.) a že předmětem právní úpravy obsažené v části třetí obchodního zákoníku jsou – jak uvádí již její nadpis – obchodní závazkové vztahy.

S ohledem na uvedené je třeba dovodit, že částí třetí obchodního zákoníku se ve smyslu ustanovení § 261 odst. 4 obch. zák. řídí jen takové vztahy vzniklé při zajištění závazků, které mají obligační povahu, ledaže by zákon (v jiném ustanovení než v § 261 odst. 4 obch. zák.) výslovně stanovil, že se obchodním zákoníkem mají řídit i další právní prostředky zajištění závazků. Takováto právní úprava nebyla v obchodním zákoníku ve znění účinném do 31. 12. 2000 přijata (nyní se jedná jen o zástavní právo k obchodnímu podílu /srov. § 261 odst. 3 písm. d) obchodního zákoníku/); znamená to mimo jiné, že právní vztahy ze zástavních práv vzniklých vůči jiným zástavám se řídí občanským zákoníkem a dalšími předpisy občanského práva, a to samozřejmě také ve vztahu k uzavření zástavní smlouvy a ke vzniku zástavního práva.

Obvyklou správu majetku náležejícího do společného jmění manželů může vykonávat každý z manželů (§ 145 odst. 2, věta první, obč. zák.). V ostatních záležitostech je třeba souhlasu obou manželů; jinak je právní úkon neplatný (§ 145 odst. 2, věta druhá, obč. zák.).

Jde-li o důvod neplatnosti právního úkonu podle ustanovení § 145 odst. 2 obč. zák., považuje se právní úkon za platný, dokud se ten, kdo je takovým úkonem dotčen, neplatnosti právního úkonu nedovolá (srov. § 40a, větu první, obč. zák.).

Právní úkon, u něhož je dán důvod tzv. relativní neplatnosti podle ustanovení § 40a obč. zák., se považuje za platný (se všemi důsledky z toho na právní vztahy vyplývajícími), dokud se ten, na jehož ochranu je důvod neplatnosti právního úkonu určen, neplatnosti nedovolá. Jestliže se oprávněná osoba dovolala tzv. relativní neplatnosti důvodně, je právní úkon neplatný od svého počátku (ex tunc).

K tomu, aby nastaly účinky tzv. relativní neplatnosti, zákon – jak dovodila již ustálená judikatura soudů – nestanoví, že by se její dovolání muselo stát žalobou (vzájemnou žalobou) podanou u soudu nebo námitkou v rámci obrany proti uplatněnému právu (nároku) v řízení před soudem; postačuje tedy, aby oprávněná osoba uplatnila tzv. relativní neplatnost právního úkonu „mimosoudně“. V obou případech účinky tzv. relativní neplatnosti nastávají jen tehdy, jestliže její uplatnění došlo druhému účastníku (ostatním účastníkům) právního úkonu, popřípadě – namítá-li neplatnost právního úkonu osoba, která nebyla jeho účastníkem – všem účastníkům právního úkonu, a to okamžikem, v němž projev vůle došel poslednímu z nich (srov. též například Zhodnocení rozhodování soudů a státních notářství s uplatňováním ustanovení novelizovaných v roce 1982, uveřejněné pod č. 50 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1985). Otázku tzv. relativní neplatnosti lze v občanském soudním řízení vždy řešit jako otázku předběžnou.

Právo se promlčí, jestliže nebylo vykonáno v době stanovené v občanském zákoníku (srov. § 100 odst. 1, věta první, obč. zák.).

Právo dovolat se tzv. relativní neplatnosti – jak se podává z ustálené judikatury soudů – podléhá promlčení (srov. též Závěry k výkladu ustanovení občanského zákoníku, změněných a doplněných zákonem č. 131/1982 Sb., a k výkladu některých ustanovení notářského řádu, změněných a doplněných zákonem č. 134/1982 Sb., které byly uveřejněny ve Sborníku stanovisek, zpráv a rozhodování soudů a soudních rozhodnutí IV, vydaných v SEVT Praha 1986, na str. 424 a násl.). Promlčecí doba je tříletá a běží ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé (§ 101 obč. zák.).

S názorem odvolacího soudu, podle kterého žalobkyně musela – chtěla-li zabránit důvodnému vznesení námitky promlčení – před uplynutím promlčecí doby se dovolat nejen neplatnosti zástavní smlouvy ze dne 9. 9. 1998 vůči účastníkům, ale také „své právo uplatnit u soudu,“ nelze souhlasit.

Právo je třeba z pohledu ustanovení § 100 odst. 1, věty první, obč. zák. vykonat ve stanovené době u soudu, jen jestliže je takový postup zákonem předepsán. V případě dovolání se tzv. relativní neplatnosti zákon vykonání práva u soudu nevyžaduje; tzv. relativní neplatnosti právního úkonu se může oprávněná osoba ve smyslu ustanovení § 40a obč. zák. dovolat – jak uvedeno výše – nejen žalobou (vzájemnou žalobou) podanou u soudu nebo námitkou v rámci své obrany proti uplatněnému právu v řízení před soudem, ale i „mimosoudně“ a účinky tzv. relativní neplatnosti – jak rovněž zmíněno již výše – nastávají dojitím projevu vůle ostatním (všem) účastníkům právního úkonu, a proto právo bylo vykonáno z hlediska ustanovení § 100 odst. 1, věty první, obč. zák. vždy také tehdy, bylo-li dovolání se relativní neplatnosti učiněno jen „mimosoudně“.

V projednávané věci se žalobkyně dovolala neplatnosti zástavní smlouvy ze dne 9. 9. 1998 z důvodu uvedeného v ustanovení § 145 odst. 2 obč. zák. dopisem ze dne 22. 5. 2001, který došel účastníkům zástavní smlouvy dne 23. 5. 2001. Protože toto právo mohla poprvé vykonat dne 10. 9. 1998, uplatnila své právo před uplynutím tříleté promlčecí doby; okolnost, že právo nebylo uplatněno u soudu, je nerozhodná, neboť bylo vykonáno v souladu se zákonem mimosoudně. Účinky tzv. relativní neplatnosti nastaly od počátku (ex tunc), odvolací soud k nim měl přihlédnout, i když neplatnost zástavní smlouvy ze dne 9. 9. 1998 představovala (mohla představovat) pro rozhodnutí ve věci samé jen posouzení jedné z předběžných otázek.

Námitka dovolatelky o tom, že zástavní smlouva ze dne 9. 9. 1998 je „absolutně neplatná“ z důvodu nedostatku podpisu smlouvy na straně zástavního věřitele (úpadce), však není opodstatněná.

Oprávnění činit právní úkony za právnickou osobu v souvislosti s uzavřením zástavní smlouvy je třeba posuzovat – jak vyplývá z výše uvedeného – podle právní úpravy obsažené v občanském zákoníku.

Podle ustanovení § 20 odst. 1 obč. zák. právní úkony právnické osoby ve všech věcech činí ti, kteří k tomu jsou oprávněni smlouvou o zřízení právnické osoby, zakládací listinou nebo zákonem (statutární orgány).

Podle ustanovení § 20 odst. 2 obč. zák. za právnickou osobu mohou činit právní úkony i jiní její pracovníci nebo členové, pokud je to stanoveno ve vnitřních předpisech právnické osoby nebo je to vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé. Překročí-li tyto osoby své oprávnění, vznikají práva a povinnosti právnické osobě, jen pokud se právní úkon týká předmětu činnosti právnické osoby a jen tehdy, jde-li o překročení, o kterém druhý účastník nemohl vědět.

Oprávnění jiných pracovníků (zaměstnanců) a členů právnické osoby, než kteří jsou uvedeni v ustanovení § 20 odst. 1 obč. zák., činit za právnickou osobu právní úkony se odvíjí – podle ustálené judikatury soudů – od vnitřních předpisů právnické osoby nebo od toho, co je, zejména vzhledem k jimi zastávané funkci v organizační struktuře, v právních vztazích obvyklé. Překročí-li tyto osoby své, tímto způsobem vymezené oprávnění (a o „překročení oprávnění“ tu jde i tehdy, jestliže takové oprávnění vůbec nemají ani podle vnitřních předpisů a ani to není obvyklé), je druhý účastník (druhá smluvní strana) proti tomuto excesu chráněn v případě, že se právní úkon týká předmětu činnosti právnické osoby a (současně) že jde o překročení, o kterém druhý účastník nemohl vědět.

V projednávané věci právní úkon učinil (uzavřel zástavní smlouvu ze dne 9. 9. 1998) za úpadce předseda představenstva družstva Ing. J. P. I když za úpadce nejednal jeho statutární orgán (představenstvo družstva), byl předseda představenstva družstva nepochybně osobou, jejíž jednání úpadce ve smyslu ustanovení § 20 odst. 2 obč. zák. zavazovalo a jejíž oprávnění nebylo za řízení žalovaným 1) zpochybněno. Nelze proto ani s úspěchem dovozovat, že žalovaným 1) nezpochybněné jednání za úpadce při uzavření zástavní smlouvy mohlo vést k závěru o „absolutní neplatnosti“ smlouvy.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný a že se odvolací soud, veden chybným právním názorem o promlčení práva, nezabýval mimo jiné tím, zda žalobkyně opravdu se zástavní smlouvou ze dne 9. 9. 1998 nesouhlasila (a zda tedy její tvrzení o nesouhlasu není jen „účelové“), popřípadě otázkou, zda zástavní právo k předmětné nemovitosti nevzniklo podle ustanovení § 151d odst. 1 obč. zák., i kdyby byla zástavní smlouva ze dne 9. 9. 1998 neplatná; Nejvyšší soud jej proto zrušil (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, o. s. ř.). Protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí také na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a věc vrátil Okresnímu soudu v Opavě k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).